

(<https://www.visittrogir.hr/hr/tourist/events>)

(naslovnica)

najnovije najčitanije

Vlasnik ste tvrtke koju želite sigurno i diskretno prodati? Obratite nam se s povjerenjem

Oglas

(<https://cdn.midas-network.com/ContentDiscovery/IndexAsync/525092?zivot/foto-zeljko-pervan-nasmijavao-publiku-u-splitskom-portu>)

1 min Kako zaštititi mentalno zdravlje od uznemirujućih ratnih vijesti?

(</zdravlje/kako-zastititi-mentalno-zdravlje-od-uznemirujućih-ratnih-vijesti-/255925>)

12 min RECEPT Pita od muškatne tikve

(</gastro/recept-pita-od-muskatne-tikve/255929>)

31 min FOTO Željko Pervan nasmijavao publiku u splitskom Portu

(<zivot/foto-zeljko-pervan-nasmijavao-publiku-u-splitskom-portu/255947>)

VIŠE S WEBA

SLUŽBENO

Skriveno blago Velebita: Od Titovih bunkera do najmodernijeg

Slobode 2A, Split, tel.: 021 543-030

(<http://www.jacera-klima.com/>)

edukacijskog centra u Hrvatskoj

Podijeli 36

'Podzemni grad Paklenice' u prosjeku za jednu godinu posjeti oko 10.000 posjetitelja

Fascinantni biser prirode Nacionalni park Paklenica, površine 95 kilometara četvornih, godišnje posjeti (https://dalmatinskiportal.hr/sac) otprilike 25 posto penjača iz cijeloga svijeta, dok Posjetiteljski centar 'Podzemni grad Paklenice' u prosjeku za jednu godinu posjeti oko 10.000 posjetitelja. Običnim posjetiteljima je na raspolaganju gotovo 200 km staza u parku.

11-14-13-35-

U kanjonu Velike Paklenice, duboko u kamenoj utrobi Velebita, smješten je 'Podzemni grad Paklenice'. Riječ je o modernom edukacijsko-interpretacijskom centru Nacionalnog parka koji je izgrađen za potrebe cjelogodišnjeg održivog turizma. 'Podzemni grad' je zbog svoje prirodne, videopozadno interaktivnih sadržaja, omiljeno mjesto posjetitelja, posebno djece.

'Priroda nam je u glavnom fokusu budući da se područje NP Paklenica, ali i cijelog Velebita smatra žarištem bioraznolikosti, zbog iznimne raznolikosti stanista, brojnih biljnih i životinjskih vrsta s velikim brojem endema, kao i zbog svoje iznimne georaznolikosti, površinskih tekućica u kršu, dubokih jama i špilja i geomorfoloških fenomena. Velikim

CBB nudi sigurnu i diskretnu pomoć pri prodaji tvrtke, saznajte više!

(https://cdn.midas-network.com/ContentDiscovery/Index/widgetPortalId=162&adCampaignId=)

OVAJ TRAVAR DIŽE REGION NA NOGE: PRIRODNI RECEPT O KOM SVI PRIČAJU!

(https://cdn.midas-network.com/ContentDiscovery/Index/widgetPortalId=162&adCampaignId=)

VIDIŠ LI RAZLIKU? KLIKNI NA TOČNU SLIKU I OSVOJI BESPLATAN PROIZVOD KOJI POBOLJŠAVA VID ZA TRI DANA!

(https://cdn.midas-network.com/ContentDiscovery/Index/widgetPortalId=162&adCampaignId=)

NOVO U HRVATSKOJ! PRIRODNA FORMULA ZA ZDRAVLJE ZGLOBOVA – DANAS POTPUNO BESPLATNO!

(https://cdn.midas-network.com/ContentDiscovery/Index/widgetPortalId=162&adCampaignId=)

POSTAVLJANJE FOTONAPONSKOG SUSTAVA NA KUĆU ILI ZGRADU

(https://www.dea-sdz.hr/)

(https://suzuki-split.hr/)

ZELENO I MODRO 021 535 068 info@zelenoimodro.hr

(http://zelenoimodro.hr/)

(https://www.dalmacija.hr/zupanijazate-je-tvoj-dom)

(https://dizajnist.com)

dijelom je zastupljena i bogata kulturna baština šireg područja, s brojnim nalazima posebice iz prapovijesnog i antičkog doba, a osobit naglasak je dan na nekadašnji način života i transhumantno stočarstvo', priča ravnateljica NP Paklenica **Natalija Andačić**.

Zbog toga je nekoliko područja Velebita, uključujući i NP Paklenicu, proglašeno dijelom UNESCO-ovog rezervata biosfere 'Planina Velebit', a bukove šume NP Paklenica nalaze se i na UNESCO-ovoj listi Svjetske baštine.

Stanovnici nisu smjerali preko Paklenice

Ali, kako je nastao 'Podzemni grad', površine od 2000 metara četvornih, nekada sustav tunela i dvorana, namijenjenih kao sigurnosno sklonište komunističke vrhuške Jugoslavije?

Prije 76 godina, 1949., došlo je do poznatog političkog sukoba između KPJ i Informbiroa (Informacijski biro komunističkih i radničkih partija) odnosno **Tita** i **Staljina**. Jugoslavenski vladar, bojeći se sovjetskog intervencionizma, ubrzano je na prostoru svoga crvenog carstva gradio zdanja radi vlastite sigurnosti i sigurnosti užeg vodstva Generalštaba i Partije, ne pitajući za cijenu. Sklonište u Paklenici su radili unovačeni ročnici JNA te vojni i politički zarobljenici, Nijemci i informbiroovci, što nije potvrđeno, ali se pretpostavlja.

U vrijeme sukoba prostor kanjona Velike Paklenice bio je zatvoren. Domicilni stanovnici, koji su živjeli u središnjem dijelu parka u zaseocima Parići, Ramići, Kneževići, nisu mogli do svojih kuća uobičajenim stazama, uz potok Paklenicu, nego su morali tražiti alternativne teško prohodne staze.

**UPOZORENJE!
TINITUS SE MOŽE
POGORŠATI –
STRUČNJACI
SAVJETUJU ŠTA
ODMAH URADITI
KOD KUĆE!**

(<https://cdn.midas-network.com/ContentDiscovery/Index/widgetPortalId=162&adCampaignId=5>)

**HRVATSKA U
CENTRU PAŽNJE:
Najmoćniji prirodni lijek
za prostatu konačno kod
nas!**

(<https://cdn.midas-network.com/ContentDiscovery/Index/widgetPortalId=162&adCampaignId=5>)

**POGLEDAJTE SAMO
ŠTO NAM STIŽE
PRED BLAGDANE:
Ovo je najbolja stvar
koju smo mogli dobiti za
zimu!**

(<https://cdn.midas-network.com/ContentDiscovery/Index/widgetPortalId=162&adCampaignId=6>)

Sponsored by Midas
(<https://www.midas-network.com>)

'Naši stari, kad se prostor zatvorio, nisu smjeli prolaziti Paklenicom, na ulazu, u Marasovićima, bila je mrtva straža. U slučaju da netko hoće nasilno ući, ubili bi ga. Naši su išli okolo, preko Polja i Starigrada, svatko svojim poslom', priča **Marijo Ramić**, koji ima starinu u Ramićima, a danas se bavi turizmom i drži restoran.

Lokalno stanovništvo, a vjerojatno ni vojska ni zarobljenici, koji su kopali tunele, dvorane i bunkere u klisuri, nisu znali što se točno događa ni što se gradi.

Dio za Tita i Jovanku

Gordan Lukač, kao biolog i ornitolog, koji je s PMF-a u Zagrebu došao davne 1995. kao stručnjak raditi u NP Paklenicu, dobro poznaje i povijest i sadašnjost NP Paklenica.

'Priča kaže da su tada, u vrijeme sukoba sa Staljinom, započeli s radovima skloništa za tadašnji Centralni komitet i političko vodstvo. Čak se govorilo da je u maloj dvorani, gdje posjetitelji sada gledaju filmove, trebao biti drug Tito s **Jovankom**, u jednom odvojku. Njegova soba je od kanjona udaljena oko 80 metara duboko unutar stijene. Radove je, prema mojim saznanjima, izvodila redovna vojska Jugoslavije, koja je u kanjonu imala svoju infrastrukturu - mlin, pekaru, kuhinju, sredstva veze, improviziranu bolnicu i drugo', priča Lukač.

Zanimljivo, bivši vojnici JNA, koji su radili na izgradnji kompleksa bunkera i tunela u Paklenici, tek su prije nekoliko godina, povodom otvaranja 'Podzemnog grada' za posjetitelje, počeli otkrivati da su radili na na tom objektu odnosno prepoznavati mjesto gdje su radili. Slučaj jednog Slovenca to potvrđuje.

'Kad je pročitao o ovom prostoru u medijima, shvatio je da je ovdje bio kao ročnik. Zbog toga je došao s obitelji u Park prirode. Tek tada je progovorio o svom boravku. Prije toga - potpuna šutnja. Nisu smjeli ni govoriti ni pisati gdje su bili ni što su radili. Rekao je da su tri mjeseca boravili unutra, izlazili su van kanjona samo dvaput - jednom na more, drugi put na nogometnu utakmicu negdje kod Benkovca. Radili su u tri smjene: osam sati rada, osam sati odmora, osam sati spavanja', priča **Dragica Jović**, koja je voditeljica Službe za promidžbene aktivnosti i ugostiteljsko-turističku djelatnost u NP Paklenica.

Vojnici nisu napuštali prostor tijekom cijelog boravka

Sve je za vrijeme radova funkcioniralo kao mali vojni logor. Vojnici koji su radili dolazili su u smjenama iz okolnih vojarni. Nisu napuštali prostor tijekom cijelog boravka. Vjerojatno su neki od njih tamo završili i po kazni, jer u JNA se nije moglo birati gdje ćeš služiti - išlo se po podobnosti.

Objekt je 1953. bio pred završetkom, trebalo ga je samo opremiti. Čak su i kanali za infrastrukturu izrađeni; zračnjak odnosno kanal za ventilaciju vodio je visoko prema litici, a postavljena je i cisterna za vodu.

'Prostor je, dakle, bio zamišljen tako da omogući duži boravak bez izlaska van. Prema zatečenom stanju, vidjelo se da je izgradnja u jednom trenutku stala. Pripremljene keramičke pločice dijelom su bile već postavljene', priča Dragica Jović.

No, smrću Staljina, radovi su zaustavljeni, bunker i zapečaćeni, Nacionalni park otvoren i ljudi su opet mogli prolaziti kroz kanjon. Nitko nije ni smio postavljati pitanja što se nalazi duboko u stijenama, priča je bila tabu tema. Kad su pripadnici Hrvatske

vojske ušli 1991. u taj prostor, imali su što vidjeti; dugački sustav tunela i dvorana iskopanih u živoj stijeni.

Čovjek koji je prvi ušao u 'bunkere', kako taj sustav kolokvijalno zovu, bio je Marijo Ramić. On je 1991. pobjegao iz JNA odnosno Jugoslavenske ratne mornarice (JRM), s broda, i priključio se Hrvatskoj vojsci.

'Ja sam prvi s naša dva vojnika ušao u 'bunkere' i taj prostor Paklenice. Ulaz je bio betoniran, unutra su već bila postavljena dvojna blindirana, teška ovalna metala vrata, dok desetak vrata nije bilo postavljeno. Taj je prostor bio namijenjen Generalštabu JNA u slučaju napada Sovjetskog Saveza. To je samo jedan od sličnih objekata koji se u to vrijeme gradili u Jugoslaviji', priča Marijo Ramić koji je, nakon bijega iz JNA, bio najprije u mornaričkom pješastvu u Puli, u postrojbi 'Vange', a poslije zapovjednik postrojbe HV-a stacionirane u Starigrad Paklenici.

Projektiralo ga je više arhitekata

U podzemnom kompleksu Paklenice Hrvatska vojska je čuvala eksploziv i naoružanje.

'Ni sam ne znam koliko sam puta za vrijeme Domovinskog rata prešao Velebit, posebno Paklenicu. Opskrbljivali smo se streljivom, hranom i opremom uz pomoć mazgi i magaraca', prisjeća se Marijo.

Nakon završetka Domovinskog rata, Nacionalni park Paklenica je dobio i taj prostor na korištenje, a 1999. počeli su razmišljati o tome kako ga najbolje iskoristiti. Odlučili su se za posjetiteljski i prezentacijski centar što je bio dugotrajan i zahtjevan proces.

Postavljanje infrastrukture; električnih instalacija, protupožarnih sustava, ventilacije, vatrodojave -

trebalo je osmisliti.

Podzemni grad je projektiralo više različitih projekatata, projektnu dokumentaciju je izradio konzorcij tvrtki, čemu su prethodila istraživanja znanstvenika i stručnjaka iz različitih područja.

'Vrijednost projekta je 33.918.221,30 kuna, a ukupni prihvatljivi troškovi projekta iznose 22.905.290,67 kn, od čega dodijeljena bespovratna sredstva EU iznose 19.469.497,06 kn. Projekt je sufinancirao i Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost. Riječ je o troškovima uređenja od 2014. godine u koji nisu uključeni svi raniji troškovi', priča ravnateljica Natalija Andačić.

Posjetitelji su oduševljeni

Do 2017. završena je prva faza 'Podzemnog grada', ulazni dio i hodnik do dvorane i suvenirnice, a sve ostalo je dovršeno srpnja 2022. godine. Tako je, eto, izgrađen Posjetiteljski centar Podzemni grad Paklenica kojim su svi oduševljeni - i stranci i naši ljudi.

'Stranci su oduševljeni, ali oni koji su živjeli u to vrijeme i znaju za Tita i njegovu politiku kažu da je premalo naglašeno to razdoblje. Mi u prezentacijskom centru imamo samo jednu ili dvije rečenice o tom vremenu. Mlađi posjetitelji za to ne znaju niti ih zanima, a stariji polako odlaze', priča biolog, ornitolog Gordan Lukač.

I ravnateljica parka potvrđuje da su reakcije jako pozitivne s tim da i neki stariji domaći posjetitelji također dođu s očekivanjima da je postav vezan za vrijeme gradnje Titovih 'bunkera'.

'Ali, kad im se prezentira postav vezan za prirodne vrijednosti i kulturna baština Nacionalnog Parka i Velebita, budu oduševljeni. U dvorani Čovjek i Velebit

posjetiteljima su posebno zanimljivi sadržaji vezani za spomen obilježja mirila te kratki dokumentarni filmovi: Mirila, Stočarstvo na Velebitu i Prirodne ljepote Velebita. Djecu najviše privlače interaktivni sadržaji pa se svi žele okušati u 'letu iznad kanjona', građenju utvrda, penjanju na umjetnoj stijeni, vezivanju čvorova', priča ravnateljica.

No, posjetitelji su jako oduševljeni i s ponudom originalnih suvenira koji se pomno biraju kroz Javne pozive proizvođačima suvenira koje NP svake godine raspisuje.

Otvoren tijekom cijele godine

Sve je u 'Podzemnom gradu' spojeno tunelskim prolazima. Između prezentacijskih dvorana, suvenirnice i toaleta postoji tunelski spoj.

U nekadašnji prostor stražarnica se ne ulazi. U njemu se nalazi tehnička oprema, skladišta i drugi prostori za različite namjene.

Gorska služba spašavanja također ovdje ima svoj prostor, a uprava parka je u Starigrad Paklenici, u zgradi koja je sagrađena 1904. godine za vrijeme Austro-Ugarske kao zgrada šumarije.

NP Paklenica trenutačno ima četvoricu čuvara prirode koji većinu radnog vremena provode pješakeći i obilazeći područje parka. To je vrlo velik prostor, bez prometnica - hodaju po prostoru koji ima gotovo stotinu četvornih kilometara. Oni doslovno imaju 'svaku stopu parka u cipelama'. Park je otvoren tijekom cijele godine.

U samom Posjetiteljskom centru u redovnim uvjetima rade dvije, eventualno tri osobe, jedna u izložbenim dvoranama, druga u suvenirnici i treća kao spremačica koja svakodnevno čisti i održava prostore.

Gordan Lukač i gospođa Jović rado prezentiraju Nacionalni park u Posjetiteljskom centru. Među ostalim, prikazuju nastanak Velebita kroz ove geološke ere i iz svake ere prikazane stijene koje su pronađene na području Velebita. Najstariji dijelovi tih stijena su iz razdoblja Perma, geološkog perioda, koji je nastao prije 299 milijuna godina. Prikazuju se filmovi o nastanku Velebita i o tome kako je došlo do tog izdizanja. Imaju, uz ostalo, i prikaz manjih dijelova vulkanskih stijena koje su također pronađene, a općenito se govori i o kršu jer je krša na otprilike 46 % područja Hrvatske. Zahvaljujući krškom terenu, u NP Paklenica ima 120 špilja i jama, a 2001. godine je u istraživanjima pronađena i lubanja špiljskog medvjeda koji je ovdje obitavao u prošlosti.

Ekološki standardi

Tu je i umjetna stijena gdje su prikazani beskralježnjaci i endemi koji su pronađeni na području parka. A tu su i zanimljive igrice za djecu u kojima oni lete kroz špilju i pokušavaju odgovoriti na neka pitanja kao šišmiši. Let šišmiša skuplja bodove, hvata kapljice. Prikazan je i vjetar - bura, tipičan i specifičan za ovo područje. Na ekranima su interaktivne igre, te prikazi životinja i biljaka Nacionalnog parka.

'Ovdje imate i dio o biljkama - biljni svijet je vrlo bogat. Na cijelom Velebitu ima oko 1850 biljnih vrsta, a u Paklenici oko 1080, od kojih je mnogo endema', pojašnjava Gordan Lukač.

'Imamo i simulaciju leta surog orla preko Velebita i kanjona. Ima pet pitanja na koja treba odgovoriti, i to je dosta zanimljivo za djecu', opisuje.

Dobro je znati da se u Nacionalnom parku Paklenica pridržavaju visokih ekoloških standarda.

'Imamo uređaje za pročišćavanje otpadnih voda',
dodaje Lukač.

A za ljude koji u zaseocima unutar parka prirode imaju starinu, bave se turizmom i ugostiteljstvom. Neki od njih imaju ugostiteljske objekte i jedan smještajni objekt u privatnom vlasništvu - Ramića dvori i Ivančev dom. Oni koji su rođeni u zaseocima unutar nacionalnog parka sebe su zvali Podgorcima jer žive pod gorom, a Primorci žive uz more. U međuvremenu, u NP Paklenica s projektima ide dalje. Imaju u planu i neke nove projekte koje se tiču unaprjeđenja posjetiteljske infrastrukture, istraživanja, monitoringa i obnove staništa.

'Upravo dovršavamo jedan EU projekt financiran iz Interreg Central Europe programa 'Zdrava šumska područja - Healthy Forest Regions' u kojem smo glavni fokus dali na edukaciju djece i mladih. Kroz taj projekt smo izradili edukativni priručnik, audio vodič, uredili šumsku učionicu s poučnim pločama, proveli razne edukativne aktivnosti za djecu i mlade, a isto tako proveli i razne aktivnosti terapije u šumi za odrasle (slikanje u prirodi, šumske šetnje i sl.), budući da boravak u šumi ima pozitivne učinke na fizičko i mentalno zdravlje ljudi', zaključila je ravnateljica Andačić.

A posjetiteljski centar 'Podzemni grad Paklenice' je dokaz da prošlost ne mora biti opterećenje nego može služiti sadašnjosti i budućnosti.

Tekst je napisan uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa za poticanje novinarske izvrsnosti.